

CESTA K AUTONÓMII

V Československej republike mali Slováci v parlamente aj vo vláde zastúpenie. Nemali ho národnostné menšiny, no ústava im garantovala rozsiahle práva, vlastné školy, spolky, tlač...

Česká politická reprezentácia odmietala rešpektovanie špecifik medzi územím Čiech a Slovenska. Už začiatkom 20. rokov sa formovalo hnutie, žiadajúce samosprávu Slovenska. Jeho poslanci v roku 1922 predložili návrh na prijatie zákona o autonómii, ale neprešiel.

Napriek právam minorít a voleným zástupcom v štátnej správe boli nespokojní aj početní Nemci. Na Slovensko prichádzali po roku 1918 pre karpatských Nemcov kvalifikovaní učitelia zo Sudet. Pomáhali zakladať spolky, oživovali národnostné povedomie. V obciach hornej Nitry – Nitrianske (vtedy Nemecké) Pravno a jeho dnešné časti Solka a Vyšehradné (Majzel), Chvojnica, Kľačno (Gajdel), Malinová (Cach), Tužina, Handlová a jej dnešná časť Nová Lehota – prevládalo nemecké obyvateľstvo, napr. v Handlovej päťnásobne. Niekde žili výlučne Nemci. Tiež podľahli ideám rasovej nadradenosti. V roku 1938 obnovili zakázanú Karpatskonemeckú stranu, vytvorili vlastnú ozbrojenú Dobrovoľnú ochrannú službu.

Na hornej Nitre sa v tridsiatych rokoch viac ako proti Nemcom šírili nálady proti Čechom a Židom. No po anšluse Rakúska narastajú obavy, vyžadujúce opatrenia. Zákomom sa do vyučovania všetkých škôl i pre občanov zaviedla branná výchova, na ktorú sa aj v Prievidzi pripravovali učitelia i cvičitelia na kurzoch. K brannosti vychovával tiež skauting. Ešte pred mobilizáciou proti Nemecku sa organizovali kurzy civilnej i školskej protiletectkej ochrany, záložných dôstojníkov a ich inštruktorov, zrazy a nábery dobrovoľných sestier ČsČK. Život však šiel ako dovtedy. Spolky i školy prezentovali divadlá, organizovali plesy. Prievidžania v roku 1936 usporiadali hasičský i letecký deň, privítali prezidenta Edvarda Beneša, v roku 1938 prijali delegáciu Slovenskej ligy Ameriky, zrealizovali výstavu učňovských prác aj zbierku na pomník Štefánikovi. V Novákoch aj Handlovej sa budoval kultúrny dom, rozvíja sa telefonizácia v okrese. Prievidzský dvojtýždenník *Náš kraj* nespokojencom s republikou pripomínal postavenie gymnázia, budov pre úrady, dláždenie ulíc, opravy ciest, železnicu.

Po mníchovskej konferencii 28. septembra 1938 veľká časť Čiech pripadla Nemecku. Nato bola 7. októbra vyhlásená autonómia Slovenskej krajiny. V Prievidzi premenovávali ulice a 11. decembra 1938 nadšene privítali návštevu predsedu vlády Dr. Jozefa Tisa. Slovensko však prišlo prvou viedenskou arbitrážou 2. novembra o veľké územia. Udalosti vyvrcholili ďalší rok vznikom samostatnej Slovenskej republiky a nemeckým protektorátom Čiech.

Prezident Edvard Beneš na návšteve v Prievidzi v roku 1936

OTÁZKA: V KTORÝCH HORNONITRIANSKÝCH OBCIACH PREVLÁDALO NEMECKÉ OBYVATEĽSTVO? (STAČIA TRI)